

آلیک؛ دومین روزنامه قدیمی تهران

روزنامه در مقاطع مختلف با اکثریت مردم همراه بود و در آستانه پیروزی انقلاب اسلامی هم به اعتصاب ۶۶ روزه مطبوعات پیوست. آوانسیان درباره سیر تحولات این روزنامه می‌گوید: «دفتر مرکزی و هیأت تحریریه روزنامه بعد از ۷ شماره از خیابان لاله‌زار به خیابان قوام‌السلطنه و سی تیر فعلی و بعدها به خیابان‌های فردوسی، سرهنگ سخایی و اکباتان شرقی منتقل شد. این دفتر هم‌اکنون وجود خارجی ندارد، اما آلیک به حیات خودش ادامه می‌دهد. ساختمان فعلی روزنامه در خیابان سپهرودی را هم ۲ معمار ارمنی ساختند که به شکل موج ساخته شده و یادآور نام آلیک به معنای موج است.»

ارامنه تهران در بسیاری از موارد پیشگام بوده‌اند و در عرصه مطبوعات هم با تأسیس روزنامه «آلیک» که به اتفاق روزنامه اطلاعات به عنوان یکی از قدیمی‌ترین روزنامه‌های زنده ایران شناخته می‌شود، نام خود را در تاریخ مطبوعات ایران ثبت کرده‌اند. روزنامه آلیک در سال ۱۳۱۰ در خیابان لاله‌زار شروع به کار کرد و بعدها به مکان‌های دیگری منتقل شد اما جابه‌جایی‌های مکرر، این روزنامه را از فهرست جراید مهم و تأثیرگذاری که در پایتخت چاپ شده خارج نکرد. آراوانسیان، عضو هیأت تحریریه روزنامه آلیک، درباره ماجرای تأسیس این روزنامه می‌گوید: «آلیک در سال ۱۹۳۱ میلادی منتشر شد. قبل از آن چند هفته‌نامه و ماهنامه برای ارامنه منتشر می‌شد. این روزنامه وارث نشریاتی بود که برای جامعه ارامنه منتشر می‌شد و ابتدا به صورت هفته‌نامه و بعدها به صورت دو روزنامه و در نهایت به شکل روزنامه به چاپ رسید. هدف آلیک اطلاع‌رسانی به جامعه ارامنه در خصوص مسائل سیاسی و داخلی ایران بود و در همه این سال‌ها به آن پایبند مانده است.» آلیک در سال‌های ابتدایی فعالیتش همواره با مشکلات مالی دست و پنجه نرم می‌کرد اما از سال ۱۹۵۰ و با حمایت‌های جامعه ارامنه تهران جان تازه‌ای گرفت. این

نخستین درمانگاه خیریه ارامنه در فیشرآباد

شورای خلیفه‌گری ارامنه تهران اهدا کردند. این درمانگاه در سال ۱۳۸۶ از طرف وزارت بهداشت به‌عنوان یکی از درمانگاه‌های نمونه تهران شناخته شد و اکنون به بیماران ارمنی و مسلمان خدمات پزشکی می‌دهد.

هوئیک میناسیان، نویسنده و پژوهشگر، تأسیس نخستین درمانگاه خیریه ارامنه در تهران را با ورود مهاجران ارامنه از روستاها مرتبط می‌داند و می‌گوید: «ارامنه‌ای که ساکن تهران شدند از نظر بهداشتی وضع مطلوبی نداشتند و در چنین اوضاع و احوالی چند نفر از دانشجویان ارمنی رشته پزشکی به نام‌های راطا ووس کاراپتیان، زوان نرسیسیان، تارکس ناهاپتیان و... با کمک جمع دیگری از دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه تهران تصمیم گرفتند درمانگاه کوچکی در حیاط مدرسه ارامنه در حوالی خیابان فیشرآباد سابق و سه‌پهلو قرنیه فعلی بسازند.» میناسیان درباره دوره جدید فعالیت درمانگاه خیریه ارامنه در تهران می‌گوید: «یکی از دانشجویان رشته پزشکی به نام آودیس آودیسیان که در درمانگاه فعالیت می‌کرد بر اثر عفونت آپاندیس درگذشت و پدر و مادر او برای زنده ماندن نام فرزندشان ساختمان سه‌طبقه‌ای در خیابان سمیه کنونی را وقف درمانگاه کردند. گئورگ آودیسسیان، فرزند دیگر خانواده، هم وسایل مدرن پزشکی را خرید و در اختیار مدیریت درمانگاه قرار داد و دست آخر درمانگاه را با همه تجهیزاتش به

تهران و معماران ارمنی

وارطان هاوانسیان روی معماری تهران قابل توجه است. آندره گدار فرانسوی موزه ملی ایران و حافظیه را ساخت، مارکوف روس عمارت‌های باشکوهی مثل دبیرستان البرز، مدرسه دارالفنون و ورزشگاه امجدیه را طراحی و اجرا کرد و هاوانسیان معروف به آرشیتکت وارطان که ایرانی بود بناهای مهمی مثل کاخ سعدآباد و هتل لاله تهران را بنا کرد. این ۳ نفر از مهم‌ترین معماران ارمنی بودند که بیشترین تأثیر را روی معماری تهران گذاشتند.»

معماران صاحب سبک ارمنی در کنار ساخت بناهای باشکوه از تربیت شاگردان مستعد غافل نبودند. معماران و طراحان مشهوری مثل هوشنگ سیحون که آرامگاه‌های خیام، نادرشاه افشار، فردوسی، کمال‌الملک و ابن سینا را طراحی کرد یا عبدالعظیم فرمانفرمایان که ورزشگاه آزادی، فرودگاه مهرآباد و موزه فرش ایران را طراحی کرد و محسن فروغی، طراح و سازنده ساختمان دانشگاه تهران و طراح آرامگاه سعدی از ممتازترین شاگردان معماران ارمنی به شمار می‌روند.

تأثیر ارامنه بر شکل‌گیری بناهای مدرن در تهران و تغییر چهره پایتخت در دوره پهلوی اول موضوعی است که در همه منابع مکتوب تاریخی به آن اشاره شده و تهران‌شناس‌ها روی آن صحنه گذاشته‌اند.

بسیاری از ساختمان‌های پرزرق و برقی که این روزها به‌عنوان میراث فرهنگی پایتخت شناخته می‌شوند و هر سال هزاران نفر برای بازدید از آنها بلیت تهیه می‌کنند، نتیجه هنرنمایی معماران ارمنی است که به دستور پهلوی اول از اروپا به تهران آمدند تا ساختمان‌های مدرن بسازند و چهره پایتخت را تغییر بدهند.

آندره گدار فرانسوی سرآمد همه معماران ارمنی تبار بود که سال ۱۳۰۷ به ایران آمد و بناهای مهمی از جمله موزه ملی ایران را در ابتدای خیابان قوام‌السلطنه و سی تیر فعلی ساخت و بسیاری از بناهای تاریخی را که به دوره‌های مختلف تاریخی تعلق داشت ترمیم کرد. حمید ناصری، تهران‌پژوه، می‌گوید: «تأثیر ۳ معمار ارمنی تبار به‌نام‌های آندره گدار، نیکلای مارکوف و

هایگازیان؛ نخستین مدرسه ارامنه

ساختمان تازه تأسیسی در همان حوالی منتقل شد تا اینکه یک سلسله اتفاقاتی این مدرسه را به حوالی دروازه دولت منتقل کرد. آراوانسیان درباره تأمین هزینه‌های این مدرسه در ساختمان جدیدش می‌گوید: «در سال ۱۲۶۹ شمسی برای ساخت کلیسایی در محدوده دروازه دولت اعانه جمع‌آوری شد اما مبلغ جمع‌آوری شده کافی نبود و آن را به ساخت مدرسه‌ای جدید برای ارامنه اختصاص دادند. بعد از ساخت مدرسه جدید، بخشی از کلاس‌های مدرسه هایگازیان به این ساختمان انتقال پیدا کرد و بودجه آن هم از سود مبالغی که به‌نام مدرسه هایگازیان نزد تجارتخانه مشهور برادران تومانیان به ودیعه گذاشته شده بود و مبالغ ناچیزی که تحت عنوان شهریه از اولیای دانش‌آموزان می‌گرفتند، تأمین می‌شد.» با تأسیس انجمن فارغ‌التحصیلان مدرسه هایگازیان، سیل کمک‌های مادی و معنوی روانه نخستین مدرسه ارامنه در تهران شد اما این شرایط پایدار نبود و در سال ۱۳۱۱ با دستور بلدیة تهران مبنی بر تعریض خیابان نادری و جمهوری اسلامی فعلی، بخشی از مغازه‌هایی که به ساختمان مدرسه تعلق داشت تخریب شد. همچنین انتخاب مدیران ناکارآمد که عاقدانه هم بود در نهایت به تعطیلی کامل آن در سال ۱۳۱۵ منجر شد.»

ماجرای تأسیس نخستین مدرسه ارامنه در تهران به دوره قاجار و عصر ناصری برمی‌گردد. بعد از تأسیس «انجمن دانش‌دوستان تهران» طرح ساخت مدرسه‌ای به‌نام هایگازیان در دستور کار این انجمن قرار گرفت و اینگونه بود که ماموریت ساخت نخستین مدرسه ارامنه در تهران کلید خورد. «آراوانسیان»، نویسنده و پژوهشگر ارمنی تبار، معتقد است که مدرسه هایگازیان از نخستین روزهای تأسیس، روزهای پرفراز و نشیبی را پشت سر گذاشت: «مهم‌ترین منبع مکتوبی که درباره ساخت نخستین مدرسه ارامنه در تهران وجود دارد یک کتاب ۷۰ صفحه‌ای با عنوان «تاریخچه مختصر مدرسه مختلط هایگازیان» است که سال ۱۳۰۴ در چاپخانه فاروس تهران به چاپ رسیده. طبق اطلاعاتی که در این کتاب منتشر شده، در دوره ناصری ۳ نفر از ارمنیان اهل عثمانی که به تابعیت ایران درآمدند و ساکن تهران شدند، تصمیم گرفتند انجمن دانش‌دوستان تهران را تأسیس کنند. در نخستین ماده اساسنامه انجمن هم تأکید شده بود مدرسه ارمنیان (هایگازیان) برای تحصیل و پرورش فکری و معنوی کودکان ارمنی با هر درجه و وضع اجتماعی در تهران تأسیس شود.»

مدرسه هایگازیان که کارش را از اتاقک کنار کلیسای گئورگ مقدس شروع کرده بود، بعد از ۱۴ سال به